

BOSNA I HERCEGOVINA (nivo 2 Nadzorna lista)

Vlasti Bosne i Hercegovine se ne pridržavaju u potpunosti minimalnih standarda za eliminiranje trgovine ljudima, ali čine značajna nastojanja u tom pravcu. Ta nastojanja obuhvataju sastanke koje je organizirao Državni koordinator u cilju prikupljanja povratnih informacija o regionalnim monitoring timovima, promjenu strukture i revidiranje smjernica za timove kako bi se povećala njihova djelotvornost. Vlasti su dodjeljivale sredstva nevladinim organizacijama za provedbu kampanja na podizanju svijesti i podignute su optužnice u okviru prve zajedničke međunarodne istrage sa tužiteljima iz Francuske. Međutim, vlasti generalno nisu pokazale veća nastojanja u poređenju s prethodnim izvještajnim periodom. Pripadnici organa za provedbu zakona su zbog nedovoljnih kapaciteta i znanja nastavili redovno voditi istrage djela trgovine ljudima kvalificirajući ih kao lakša djela, dok su sudije izricale kazne koje su manje od zakonski propisanih minimalnih kazni, navodeći nerazumne «olakšavajuće okolnosti» kako bi izrekli manje kazne. Istrage i krivično gonjenje nisu bili usmjereni na žrtve djela trgovine ljudima, a Udarna grupa za borbu protiv trgovine ljudima – koja je jedini mehanizam za koordinaciju provedbe zakona u oba entiteta – i dalje je neefikasna. Osim toga, vlasti su identificirale manji broj žrtava i nije bilo nastojanja da se žrtvama pruži zaštita, osobito nastojanja da se proaktivno provede skrining žrtava i da se žrtvama pruži pomoć, što je dovelo do izricanja osuđujućih presuda za nezakonita djela na čije izvršenje su žrtve bile prisiljene od strane počinitelja djela trgovine ljudima. Institucije koje pružaju pomoć žrtvama i dalje nisu imale dovoljno resursa i nisu mogle pomoć pružiti svim domaćim žrtvama. Stoga je Bosna i Hercegovina ostaje na nivou 2 - Nadzorna lista drugu godinu zaredom.

PREPORUKE PO PRIORITETIMA: Provesti zakon prema kojem je zabranjeno kažnjavati žrtve za nezakonita djela na koja su žrtve, posebno žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela, bile prisiljene od strane počinitelja djela trgovine ljudima. *Energično provoditi istrage, krivično goniti i izricati osuđujuće presude protiv počinitelja djela trgovine ljudima, kao i saučesnike među službenim osobama, i izricati kazne koje odražavaju težinu počinjenog djela. *Obučiti službenike koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama na temu identifikacije i upućivanja žrtava na druge institucije i povećati proaktivna nastojanja u pravcu identifikacije žrtava. *Dodijeliti dovoljno sredstava za sigurne kuće koje vode nevladine organizacije i izraditi finansijske politike prema kojima će se dodjeljivati dovoljna sredstva za pomoć žrtvama. *Unaprijediti saradnju i koordinaciju među akterima na državnom i nižim nivoima, uključujući i dodjelu adekvatnih resursa i imenovanje predstavnika u Udarnu grupu za borbu protiv trgovine ljudima. *Povećati kapacitete i obuku policije i tužilaštava za vođenje istraga u složenim predmetima. *Kroz obuku osposobiti sudije da shvate težinu djela trgovine ljudima prilikom odmjerenja kazni i senzitivirati tužitelje i sudije na pitanje sekundarne traume i pristupa usmjerenog na žrtvu. *Standardizirati usluge pomoći žrtvama u cijeloj zemlji, kao i omogućiti pristup uslugama pomoći i podrške izvan sigurnih kuća i specijalizirane usluge pomoći muškarcima žrtvama trgovine ljudima. *Uključiti romske zajednice u procese odlučivanja o mjerama zaštite žrtava.

KRIVIČNO GONJENJE

Vlasti su zadržale nivo nastojanja na provedbi zakona. Bosna i Hercegovina (BiH) se sastoji od dva entiteta - Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS). Svaki entitet ima svoju političku, zakonodavnu i sudsku vlast. Brčko Distrikt (BD) je samoupravna jedinica pod ingerencijom države. Na entitetskom nivou se procesuiraju predmeti interne trgovine ljudima počinjene u entitetima, a na državnom nivou predmeti trgovine ljudima sa međunarodnim aspektom. Prema članu 186. Krivičnog zakona BiH, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada samo ako je žrtva iskorištavana u državi u kojoj nema prebivalište ili čija nije državljanin; istim članom je predviđena kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina. Prema članu 210. (a) i 210. (b) Krivičnog zakona FBiH, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Prema članu 198. (a) Krivičnog zakona RS, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine. Prema članu 207a Krivičnog zakona BD, kažnjiva su djela trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada i predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Ove kazne su dovoljno oštre i za djelo trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i razmjerne su kaznama zaprijećenim za druga teška krivična djela, kao što je silovanje.

Tužilaštvo BiH nije pokrenulo niti jednu istragu (tri osumnjičene osobe u 2017.). Tužilaštvo BiH je podiglo optužnicu protiv jedne osobe prema članu 186. (tri osobe u 2017.) i optužnicu protiv osam osoba za djela organiziranog kriminala i trgovine ljudima. Sud BiH nije izrekao niti jednu osuđujuću presudu (četiri u 2017.). Federalno tužilaštvo je vodilo istragu protiv četiri osumnjičene osobe (sedam osumnjičenih u 2017.), podiglo optužnicu protiv dvije osobe (jedna u 2017.) i sudovi u FBiH su izrekli osuđujuće presude protiv 11 počinitelja djela trgovine ljudima (sedam u 2017.).

Sudovi u FBiH su osudili četiri počinitelja djela trgovine ljudima na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine, godine i po, pet i po godina i sedam i po godina. Jednom počinitelju je izrečena novčana kazna, dok Federacija nije dostavila informacije o izrečenim kaznama protiv preostalih šest trgovaca ljudima. U RS-u je istraga vođena protiv tri osumnjičene osobe (protiv jedne u 2017.) i podignuta je optužnica protiv jedne osobe (niti jedne u 2017.). RS nije prijavila niti jednu osuđujuću presudu u 2017. i 2018. godini. U Brčko Distriktu nije pokrenuta niti jedna istraga (jedna u 2017.). Sudovi u Brčko Distriktu su izrekli osuđujuću presudu protiv jednog trgovca ljudima (jedna presuda u 2017.) i sudije su osudile trgovca ljudima na kaznu zatvora u trajanju od šest mjesecu. Sudski postupci su trajali više godina i visine kazni su ispod najnižih propisanih kazni, dok su sudije, često navodeći nerazumne «olakšavajuće okolnosti», kazne još više smanjivale. Naprimjer, jedan sudija je počinitelju koji je silovao žrtvu trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja izrekao nižu kaznu tvrdeći da je žrtva trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja bila naklonjenija seksualnoj aktivnosti. U prethodnim godinama je

sudija apelacionog suda u Brčko Distriktu oslobodio optužbi navodnog trgovca ljudima kojem je prvostepeni sud izrekao osuđujuću presudu, navodeći da je prisilno prosjačenje djece dio tradicionalne romske kulture i običaja. Osim toga, nadležne vlasti su izvijestile da trgovci ljudima izbjegavaju odslužiti kasnu zatvora koristeći zakon koji omogućava zamjenu izrečene kazne zatvora do jedne godine novčanom kaznom u iznosu od 100 KM (59 USD) po jednom danu.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) ima 12 specijaliziranih službenika, među njima tri službenice, dok u Tuzlanskom kantonu u FBiH postoji specijalizirana jedinica za borbu protiv trgovine ljudima, osim oficira za vezu u svim kantonalnim strukturama policije za prikupljanje informacija o djelima trgovine ljudima. RS, BD i drugi kantoni u FBiH nemaju specijalizirane službenike, a u njihovim strukturama su odjeli za borbu protiv organiziranog kriminaliteta i korupcije nadležni i za istrage u predmetima trgovine ljudima. Policijske agencije su izvijestile da nisu u stanju provesti djelotvorne istrage zbog nedostatka kapaciteta i stručnog znanja. Nadležna tijela i dalje redovito vode istrage i krivično gone počinitelje djela trgovine ljudima radi seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i djela trgovine ljudima protiv članova porodice, dajući im lakšu kvalifikaciju od stvarne. Policija je izvijestila o teškoćama u istraživanju djela trgovine ljudima počinjenih na teritoriji više kantona ili u oba entiteta uslijed nedovoljne komunikacije i koordinacije s kantonalnim tužilaštvima. Udarne grupa za borbu protiv trgovine ljudima, kao stalno tijelo, i dalje je jedini mehanizam za koordinaciju nastojanja na provođenju zakona u entitetima u borbi protiv trgovine ljudima; međutim, Udarne grupa je bila uveliko neefikasna zbog toga što je Tužilaštvo BiH odbijalo izvršiti uplatu operativnih sredstava, FBiH i državni nivo nisu imenovali tužioce, dok je SIPA rijetko sudjelovala na sastancima. Vlasti nisu izvijestile da li su vođene istrage, podignute optužnice i da li su izrečene osuđujuće presude protiv službenih osoba umiješanih u trgovinu ljudima. Nastavljena je prva zajednička međunarodna istraga s francuskim istražiteljima protiv bosansko-hrvatskog bračnog para koji je prisiljavao šestoro romske djece na džeparenje u Francuskoj; u maju 2018. godine je Tužilaštvo BiH podiglo optužnicu protiv osam osoba. Vlasti sarađuju sa susjednim zemljama i Austrijom i Francuskom i potpisale su bilateralne sporazume s Hrvatskom, Crnom Gorom, Sjevernom Makedonijom i Srbijom, ali nepostojanje bilateralnih sporazuma o zaštiti svjedoka onemogućava svjedocima i žrtvama da djelotvorno sudjeluju u međunarodnim istragama. Policijske akademije pružaju osnovni i napredni kurs na temu trgovine ljudima, a vlasti su uz finansijsku i tehničku pomoć međunarodnih organizacija provele obuku za tužioce i sudije na razne teme postupanja u predmetima trgovine ljudima.

ZAŠTITA

Vlasti su smanjile nastojanja u pravcu zaštite žrtava. Identificirale su 36 potencijalnih žrtava trgovine ljudima (82 u 2017.). Od toga broja je 17 žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, 19 žrtava prisilnog rada, uključujući i 18 žrtava prisilnog prosjačenja (15 žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, 7 žrtava prisilnog rada, 59 žrtava prisilnog prosjačenja i jedna žrtva čije iskorištavanje nije prijavljeno u 2017.); 21 žrtva je ženskog spola i 15 žrtava je muškog spola (58 žena i 25 muškaraca u 2017.); 12 žrtava su djeca (47 u 2017.); i

osam su strane žrtve (dvije u 2017.). Dva podzakonska akta propisuju standardne operativne procedure (SOP) za identifikaciju i upućivanje žrtava na službe, uključujući i opće indikatore, ali su promatrači izvijestili da službenici koji prvi dolaze u kontakt s potencijalnim žrtvama ne znaju koristiti smjernice ili ih ne primjenjuju konzistentno i da nema proaktivnih nastojanja u pravcu identifikacije žrtava, posebno punoljetnih žrtava. Vlasti vode sedam dnevnih centara za djecu koji su proveli aktivnosti na terenu skupa s mobilnim timom na pronalasku djece na ulici u Sarajevu; dnevni centri i mobilni tim su identificirali 510 djece u skitnji i prosjačenju na ulicama grada (130 u 2017.). Međunarodne organizacije su izvijestile da su policija i socijalni radnici u centrima za socijalni rad opravdavali slučajeve eventualnog prosjačenja romske djece i njihovog prisilnog rada kao tradicionalne kulturološke prakse i običaje Roma i ponekad su vraćali djecu u njihove porodice čak i kada su roditelji bili uključeni u eksploataciju svoje djece. Osim toga, prema izvještaju jedne međunarodne organizacije, službenici koji prvi dolaze u kontakt s potencijalnim žrtvama, među njima i pripadnici Granične policije, redovne policije, Službe za odnose sa strancima i centri za socijalni rad, nemaju standardne smjernice ni indikatore za prepoznavanje trgovine ljudima u migrantskim tokovima, pitanja koja se postavljaju u toku razgovora ni prevodioce te da im nedostaje opći kapacitet za skrining velikog priliva migranata i izbjeglica. Službenici na prvoj liniji rada koji prvi dolaze u kontakt s potencijalnim žrtvama su upućivali potencijalne žrtve trgovine ljudima na policiju koja je s njima obavljala razgovor i koja je ovlaštena da obavi zvaničnu identifikaciju žrtve. Međutim, GRETA i jedna NVO su izvijestili da vođenje razgovora i postupak identifikacije u praksi nisu transparentni i da se samo priznaje tužilačka odluka o tome da li je osoba žrtva trgovine ljudima; neki tužioci su od žrtava tražili da sarađuju s organima za provedbu zakona da bi dobile pomoć i podršku.

Vlasti su djelomično finansirale četiri sigurne kuće koje vode nevladine organizacije, ali prema programima pomoći koji se finansiraju iz budžeta, žrtve trebaju imati zvanično priznat status da bi imale pravo na pomoć, dok potencijalne žrtve primaju pomoć samo kada NVO dobije sredstva iz drugih izvora; organi vlasti su uputili 10 žrtava u sigurne kuće koje vode NVO (26 u 2017.). Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je dodijelilo 60.000 KM (35.170 USD) za pomoć domaćim žrtvama trgovine ljudima i u 2017. i u 2018. godini. Ministarstvo sigurnosti je dodijelilo 70.000 KM (41.030 USD) za pomoć stranim žrtvama u 2017. i 2018. godini. Sredstva dodijeljena za pomoć žrtvama su disproporcionalno niža za domaće žrtve, iako one čine većinu identificiranih žrtava. Vlasti nisu postigle dogovor prema kojem bi objedinile sredstva za pomoć domaćim i stranim žrtvama i neiskorištena sredstva dodijeljena kao pomoć stranim žrtvama su vraćena u državni budžet umjesto da budu preraspodijeljena za pomoć domaćim žrtvama. Zbog toga neke domaće žrtve nemaju pristup pomoći. Vlasti, u saradnji s nevladinim organizacijama, pružaju smještaj, psiho-socijalnu podršku, medicinsku pomoć, pravnu pomoć i obezbjeđuju zakonsko starateljstvo nad djecom. Međutim, pristup mjerama zaštite nije standardiziran i baziran je na podzakonskim aktima koji nisu pravno obavezujući; prema zakonu RS, žrtve trgovine ljudima imaju pravo na socijalnu pomoć, dok u FBiH i BD žrtve nisu zakonom obuhvaćene kada se radi o toj vrsti pomoći. Žrtve mogu samovoljno napustiti sigurne kuće koje vode NVO, nakon što o tome obavijeste osoblje, ali nema mehanizama za pomoć žrtvama izvan sigurnih kuća. Takve mehanizme nemaju ni centri za socijalni rad kojima nedostaju resursi i osoblje za pružanje specijalizirane pomoći žrtvama trgovine ljudima. Jedna NVO vodi sigurnu kuću za smještaj žrtava trgovine ljudima muškog spola, ali ne nudi specijalizirane usluge. Organi vlasti su

izvijestili o izradi plana reintegracije za svaku žrtvu, uključujući i stručnu obuku, ali vlada nije osigurala dovoljna sredstva za programe reintegracije. Promatrači su izvijestili da neka djeca borave u sigurnim kućama koje vode NVO više od dvije godine zbog sporih sudskih postupaka te o nedovoljnim mogućnostima reintegracije. Prema zakonu, državljani/državljanke BiH identificirani/e u inostranstvu i strani državljani/državljanke identificirane u BiH imaju pravo na pomoć prilikom repatrijacije; niti jedna žrtva nije tražila pomoć za repatrijaciju (jedna u 2017.). Strane žrtve imaju pravo na humanitarnu vizu koja im omogućava privremeni boravak i rad u BiH i žrtvama je omogućen period refleksije od 30 dana u kojem trebaju odlučiti da li će podnijeti zahtjev za vizu.

Zbog neadekvatnih nastojanja na identifikaciji žrtve, vlasti su kažnjavale žrtve za djela na koja su ih primorali trgovci ljudima; žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i činjenja krivičnih djela su prekršajno kažnjavane. Organi vlasti su izvijestili da standardne operativne procedure obuhvaćaju standarde nekažnjavanja, ali su priznali da se žrtve još uvijek kažnjavaju zbog toga što zaposleni u nadležnim organima ne poznaju standardne operativne procedure, uz česte rotacije i fluktuacije zaposlenih, što situaciju dodatno usložnjava. Entitetskim zakonima, prema kojima je «navođenje na prostituciju» kažnjivo djelo, omogućeno je organima za provedbu zakona da tretiraju djecu dobi 14 i više godina kao maloljetnike koji se dobrovoljno bave prostitucijom, a ne kao žrtve silovanja ili trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja; nema izvještaja ni o jednom takvom krivičnom gonjenju. Vlasti nisu konzistentno provodile istrage ni krivično gonjenje usmjereno na žrtvu. Naprimjer, tužioci ne trebaju posjedovati kvalifikacije za rad s djecom i često su ispitivali djecu-žrtve bez prisustva psihologa i socijalnog radnika. Nadležni organi su također vodili višestruke razgovore s punoljetnim žrtvama, dok sudovi žrtvama nisu nudili boravak u odvojenim prostorijama suda kako bi spriječili njihovu ponovnu traumatizaciju. Policija nije na konzistentan način obavještavala zastupnike žrtava o namjeri vođenja razgovora sa žrtvom; neki sudovi su tražili od žrtava da svjedoče bez prethodne najave ili pripreme; i međunarodne organizacije su izvijestile o slučajevima u kojima su identitet i osobne informacije žrtava procurile u medije i dospjele u javnost. Žrtve mogu podnijeti imovinskopravni zahtjev u toku krivičnog postupka ili mogu pokrenuti građansku parnicu; jedan okružni sud je jednoj žrtvi dodijelio obeštećenje u iznosu od 7.500 KM (4.400 USD). Promatrači su izvijestili da su u građanskopravnom postupku žrtve morale ponovo svjedočiti i prolaziti kroz medicinska vještačenja, čime je prouzročena njihova retraumatizacija, uprkos tome što su počinitelji djela trgovine ljudima već osuđeni u krivičnom postupku.

PREVENCIJA

Vlasti su povećale napore na prevenciji trgovine ljudima. Nastavile su provoditi državni Akcioni plan suprotstavljanja trgovini ljudima za period 2016.- 2019. i Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima je izradio novi godišnji izvještaj. Četiri regionalna monitoring tima (RMT) se redovno sastaju, ali služe samo kao forum za razmjenu informacija umjesto da ispunjavaju svoj mandat prema kojem trebaju uspostaviti lokalne referalne mehanizme. Međutim, Državni koordinator je organizirao sastanke na kojima su prikupljane povratne informacije o regionalnim monitoring timovima te je u skladu s tim promijenio strukturu sa četiri na 17 regionalnih monitoring timova; 10 u FBiH, šest u RS i jedan u BD. Osim toga, vlada je uz finansijsku i stručnu pomoć jedne međunarodne organizacije revidirala smjernice za regionalne monitoring timove. Vlada je i ove godine dodijelila 10.000 KM (5.860 USD) sedam NVO za aktivnosti na podizanju svijesti. Vlasti nisu uložile nastojanja u pravcu uključivanja romskih zajednica u diskusije na temu borbe protiv trgovine ljudima. Inspekcije rada nemaju resurse za adekvatan inspeksijski nadzor nad agencijama za zapošljavanje. Vlasti nisu uložile napore na smanjivanju potražnje za komercijalnim seksualnim uslugama i prisilnim radom. Vlada za svoje diplomatsko osoblje nije organizirala obuku na temu borbe protiv trgovine ljudima.

PROFIL TRGOVINE LJUDIMA: Kao što je izvještavano u prethodnih pet godina, trgovci ljudima eksploatiraju domaće i strane žrtve u BiH i trgovci ljudima eksploatiraju žrtve iz BiH u drugim zemljama. U 2018. godini su strane žrtve bile iz Afganistana (2), Crne Gore (3), Sjeverne Makedonije (1) i Šri Lanke (2). U prethodnim godinama su žrtve trgovine u BiH bile sa Kube, iz Gambije, Libije i Srbije. Punoljetne i maloljetne ženske osobe iz BiH se podvrgavaju trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje u privatnim stanovima, motelima i na benzinskim pumpama. Marginalizirana romska djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju, trgovini ljudima radi seksualnog iskorištavanja i sluzenju u domaćinstvu protiv njihove volje u prisilno sklopljenim brakovima. Punoljetne i maloljetne ženske osobe iz evropskih zemalja su podložne trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje. Žrtve iz BiH su podvrgnute trgovini u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada u sektoru građevinarstva i drugim sektorima u zemljama širom Evrope, uključujući i Hrvatsku, Francusku, Srbiju, Sloveniju i Austriju. Na hiljade migranata i izbjeglica iz Afganistana, Irana, Iraka, Sirije i susjednih zemalja koji putuju kroz BiH, koji su u BiH jer ne mogu nastaviti putovanje ili su prokrijumčareni kroz BiH, podložni su trgovini ljudima, posebno ženske osobe i djeca bez pratnje.